HC archief
Wim Laumans

3. [illegible] p26

haptonomisch CONTACT

jaargang 4 nr.4, Dec. 1993

4

HC archief
Wim Laumans

HAPTONOMISCH CONTACT

Tijdschrift van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie

Redactie
Ton Bergman, hoofdredacteur
Mia van Luttervelt, secretariaat
Mart Blokland, financiën
Ingrid Ram, eindredactie

Redactieadviesraad
Hans van Slooten
Dorus Gerritse
Ruud Overdijk

Redactieadres
d'Aumeriestraat 49
2586 XM Den Haag
tel.070-3500019

Vormgeving
Ingrid Ram
Kwarts Pers- en Produktiebureau
Hilversum

Omslagontwerp
Ton Bergman

Sluitingsdatum voor de kopij voor het volgende nummer is: **15 Jan. 1994**
Op die datum moet de kopij binnen zijn bij het redactiesecretariaat.

Lidmaatschap van de NVvH, inclusief Haptonomisch Contact *f* 130,- (wijzigingen voorbehouden) Abonnementen zonder lidmaatschap voor bibliotheken en andere instellingen *f* 60,-
Een presentexemplaar is op aanvraag verkrijgbaar.

Voor **informatie over de vereniging:** zie achterbinnenzijde van het omslag.

Voor **advertenties:** Ingrid Ram
tel: 035-234355

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit tijdschrift berust bij de redactie.

Haptonomisch Contact verschijnt vier keer per jaar en bevat oorspronkelijke artikelen, verslagen van bijeenkomsten, boekbesprekingen en andere artikelen, die hetzij de algemene grondslagen van de haptonomie representeren, dan wel daaraan gerelateerd kunnen worden, alsmede artikelen die de meningsvorming over haptonomie en de toepassingen daarvan bevorderen. Het tijdschrift bevat tevens berichten uit en over de vereniging.

Kopij, in machineschrift en indien mogelijk op diskette, kan worden gezonden naar het redactiesecretariaat, waar ook richtlijnen voor auteurs kunnen worden aangevraagd. De redactie beoordeelt artikelen, behalve op goed taalgebruik, ook inhoudelijk. Relevantie, relatie met haptonomische aspecten en openheid zijn de belangrijkste criteria. De redactie behoudt zich het recht voor kopij in te korten of niet te plaatsen.

Alle correspondentie die niet te maken heeft met het tijdschrift, w.o. adreswijzigingen en aanmeldingen voor het lidmaatschap, opsturen naar:

Secretariaat van de Nederlandse
Vereniging voor Haptonomie
De Otter 29; 7414 HZ Deventer

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande, schriftelijke toestemming van de redactie.

HC archief
Wim Laumans

Inhoud

Van de hoofdredacteur 2

Ont-dekken van angst,
Een casusbespreking door Marga Nelis-Smal 4

Hou me vast 17
Annemarie Kok schrijft over wat haptonomie voor haar heeft betekend

Boeken 22

Uit andere tijdschriften 25
Een nieuwe rubriek met voor u gelezen artikelen

Haptonomisch Woordenboek (3) 26

Verenigingsnieuws 27

Kort nieuws 32

Ingezonden brieven 33

Agenda 1994 37

HC archief
Wim Laumans

Van de hoofdredacteur

Lang geleden had ik een gesprek met een dierentuindirecteur over de veranderde opvattingen in zijn branche. Voor u gaat denken 'die man weet ook overal wat van', vertel ik u dat ik met mijn kinderen gewoon aapjes aan het kijken was en in eerste instantie niet eens wist dat die man de directeur was. Het gesprek ontstond gewoon, voor de gracht die de apen en hun geëvolueerde soortgenoten scheidde. Over één dierentuin zei hij toen: "Ja, daar is nog veel Hagenbeck."[1] Ik ben die uitspraak nooit vergeten, omdat het treffend samenvatte wat hij bedoelde. Daar is de tijd wat stil blijven staan. Daar zijn de ontwikkelingen in opvattingen en toekomstvisies (nog) niet doorgedrongen, althans niet verwerkt in de praktijk. Daar is nog niet gereageerd op de veranderde vraag.
Dit voorval komt weer bij me boven nu ik nadenk over de positie van de haptonomie en de daarin geschoolden in deze tijd. In betrekkelijk korte tijd zijn de opvattingen daarover en de vragen die de maatschappij stelt ook veranderd. Vooral binnen de structuur van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie leidt dit langzamerhand tot problemen. Het bestuur is gebonden aan statuten, die we samen overigens ooit hebben goedgekeurd. Dat beperkt de mogelijkheden te reageren in situaties waar een reactie zeer gewenst zou zijn. Dan blijft de reactie beperkt tot de mededeling dat het bestuur daar geen mening over kan hebben, wel als privé-personen, maar niet namens de vereniging.
Inmiddels is mij wel duidelijk dat het uitgangspunt van de haptonomie, als ware de mens in principe goed en als goed te ervaren, geen goed uitgangspunt is, eerder een doel om na te streven. Vroeger zei ik over mijn leermeesters wel dat het soms net mensen waren, daarmee aangevend dat ze ook hun gebreken hadden. Nu, met alle openheid die er (terecht) heerst, wordt duidelijk dat 'haptonomen' gewoon mensen zijn. Helaas met erg veel gebreken. Wellicht strevend naar het goede, maar zeker niet daarvan uitgaand. Wanneer de maatschappij dan vragen stelt, bijvoorbeeld over het gedrag van haptonomisch geschoolden, zal daar een antwoord op moeten komen. We staan niet als een uitverkoren volk

---

[1] Hagenbeck (in Duitsland) is de oudste dierentuin ter wereld.

HC archief
Wim Laumans

naast of boven de maatschappij, we staan er middenin. Als we een licht willen zijn, zullen we ook onze schaduw moeten durven verantwoorden. Dat kan, denk ik, alleen door naar binnen te gaan en professioneel, dat is beroepsmatig, te werk te gaan. *Beroeps*matig houdt ook in dat er een beroep gedaan mag worden op onze ver*antwoord*elijkheid. De woordspelingen liggen voor de hand, het mag alleen geen woordspelletje worden. Gelukkig merk ik ook dat een groeiende groep collega's daar heel serieus mee bezig is, er over nadenkt en – mooier nog – dat ook in woord en daad tot uiting brengt. Sociale haalbaarheid mag geen maatstaf zijn. Zij die slechts met (eigen)belang bezig zijn, lopen niet eens meer het gevaar met aanpassing bezig te zijn, zij zijn zich al aan het aanpassen. Vanwaar deze gedachtensprong? Omdat ik denk dat de haptonomische waarden van ruimte geven en ruimte vragen ook in de professionaliteit en de antwoorden van de maatschappij moeten doorklinken en dat stelt de dwingende eis, dat zonder verlies van eigenheid gestreefd moet worden naar in-passing van onze opvattingen in die maatschappij. We hebben wat goeds te bieden, op onze manier, en we kunnen het verantwoorden, het is 'beroep'baar. Gevoel voor veranderende opvattingen zal daarbij een leidraad moeten zijn, zeker. Het antwoord op die veranderingen zal echter altijd vanuit het haptonomische gegeven moeten worden. Levend en goed doorbloed, goed gevoed. Eigenlijk mag er over ons niet gezegd worden dat er nog wel 'veel Hagenbeck' is en dat we vasthouden aan achterhaalde en bewezen misvattingen. Ruimte gevend en ruimte vragend zullen we de dierentuin kunnen herscheppen tot een leefgemeenschap met alle variëteiten.

HC archief
Wim Laumans

Ont-dekken van angst, een casusbespreking

M.A.R.M. Nelis-Smal

Marga Nelis-Smal, van oorsprong verpleegkundige, heeft in 1990 de beta-opleiding in Doorn afgerond en van 1991 t/m 1993 de haptotherapie opleiding in Berg en Dal gevolgd. Momenteel heeft zij een praktijk voor haptotherapie en haptonomische zwangerschapsbegeleiding in Heerhugowaard. Ze is supervisor bij het Instituut voor Toegepaste Haptonomie, trainer in opleiding bij Bouwman & Partners en geeft op aanvraag les in kinesionomie. Voorheen heeft zij gezondheidskunde gestudeerd.

Samenvatting

In deze casus[1], waarin de cliënte als hulpvraag 'mogelijke verlichting bij migraine' heeft, wordt de relatie tussen de hulpvraag en het kernprobleem, haar onvermogen tot het ontvangen van affectiviteit, duidelijk gemaakt. Het doel van de begeleiding is werken aan het afpellen van de lagen die belemmerend werken in het ontvangen van affectiviteit, waardoor vertrouwen ontstaat in zichzelf en de ander. Bij dit proces van ontdekken en ervaren spelen de afweermechanismen, waaronder angst, een grote rol. Onbewuste angstfactoren overdekken het beleven van het kernprobleem. Pas als de angst als zodanig gevoeld, doorvoeld en beleefd is, ontstaat er ruimte voor het ervaren van het wezenlijke probleem. In dit proces van ontdekken, ordenen en beleven speelt de haptotherapeutische begeleiding en met name de affectieve aanraking, een fundamentele rol.

Inleiding

Angst is een emotie die veel voorkomt tijdens de begeleiding van cliënten. In mijn praktijk komt dat vaak naar voren. Bij bijna iedere hulpvraag die door de cliënt gesteld wordt, speelt angst een rol. Zelfs als de hulpvraag betrekking heeft op een andere emotie dan angst, bijvoorbeeld boosheid, wordt vaak angst opgeroepen. In dit geval angst voor de boosheid.

---

[1] Deze casusbespreking vormt een onderdeel van de scriptie gemaakt ter afronding van de beta-opleiding te Doorn.

HC archief
Wim Laumans

Cruciaal is het onderkennen en beleven van de desbetreffende angst en het aanvaarden dat de angst er mag zijn. Pas hierna kan er ruimte komen voor de onderliggende gevoelens die verband houden met het wezenlijke probleem. Zo wordt meestal de relatie tussen de hulpvraag en het kernprobleem pas tijdens de begeleiding duidelijk doordat onbewuste emoties het kernprobleem versluieren.

De hulpvraag kan men zien als een ui. De rokken van de ui als onbewuste emoties die de kern 'beschermen'. Om tot de kern door te dringen zal men de rokken van de ui moeten ontdoen. Dit proces gaat niet zonder slag of stoot en kost derhalve veel pijn, verdriet, boosheid en tijd.

In deze publikatie staat de haptotherapeutische begeleiding van een cliënte centraal. De keuze is op deze specifieke casus gevallen, omdat de cliënte die hierin beschreven wordt, duidelijk afweermechanismen laat zien waarmee ze de angst en de onderliggende emoties onder controle probeert te houden. Deze beschrijving zal waarschijnlijk herkend worden door andere haptotherapeuten.

Casus

In deze casus wordt een cliënte besproken die behandeling heeft gevraagd voor steeds terugkerende migraine aanvallen en een bijna voortdurende hoofdpijn. Voor deze klachten is geen enkele lichamelijke oorzaak gevonden.

Anamnese

Cliënte is geboren in 1945 als middelste dochter van een gezin met drie kinderen en heeft een oudere broer en een jongere zus. Een vierde kindje is na de geboorte overleden. Als gevolg daarvan wordt haar moeder een half jaar opgenomen in een rusthuis. De kinderen zijn toen ondergebracht bij familie. Aan deze tijd zijn weinig herinneringen verbonden.

Haar broer is druk en nerveus. Haar zus is net een kwajongen. De cliënte zelf is een rustig kind waar weinig naar omgekeken hoeft te worden, wat dan ook steeds minder gebeurt. De ervaring gewenst te zijn is er wel, maar alleen een achtergrondfunctie is voor haar weggelegd.

Het gezin verhuist naar een andere stad als de cliënte negen jaar oud is. Wat school betreft is er een verandering van een meisjesschool naar een gemengde school. Deze periode is zeer ingrijpend, mede doordat ze op school niet geaccepteerd werd. Vanaf deze periode kenmerkt haar leven zich door een gevoel van grote eenzaamheid, een eenzaamheid die in de

HC archief
Wim Laumans

ACHTERGRONDEN VAN ANGST

Angst als signaal

Angst werkt, bij normale adaptatie, als **signaalangst**. Dit wil zeggen dat het een signaal is dat benut wordt voor constructieve maatregelen, die het lichaam voorbereiden op een vecht- of vluchthouding. De reacties nemen af als het gevaar is geweken. In de psychologie worden ze beschreven als:

Freeze reactie. Dit betekent het verstarren, geen beslissing kunnen nemen, moeite met denken en concentreren hebben, blokkeren.

Flight reactie. Onder vluchthouding wordt verstaan het ontvluchten van angstaanjagende of pijnlijke situaties, vermijdingsgedrag ontwikkelen, allerlei lichamelijke klachten krijgen die het functioneren belemmeren, flink doen.

Fight reactie. Hieronder wordt verstaan, het wild om zich heen schoppen, geïrriteerd zijn, uitvallen, verwijten maken, kwaad en opstandig zijn, aandacht vragen, eisen en klagen.

Veldman (1987 p. 258) geeft een herwaardering aan deze terminologie. Hij gaat daarbij uit van de agressiviteit als (over)levensprincipe. Agressiviteit noemt Veldman een positieve eigenschap voor het binnentreden in de wereld. Het niet naar buiten kunnen treden van de agressiviteit roept onmachtgevoelens op. De agressie richt zich dan tegen zichzelf of explodeert zodanig dat de omgeving er geen raad mee weet. Het vrijkomen van deze agressie vergt overwinning van de angst. Met andere woorden, de cliënt moet zijn angst beleven, voor hij de onderliggende laag van gevoelens kan voelen en verwerken.

Veldman (1987 p. 253) benoemt *freeze* als de reactie op onderdrukte agressiviteit. De mens met deze levenshouding heeft zich dermate moeten aanpassen, zich moeten voegen naar of onderwerpen aan een overmacht, dat hij de instinctzekere, authentieke basisattitude heeft leren onderdrukken en de agressiviteit direct of indirect geheel heeft verdrongen.

De *flight* reactie als indirecte agressiviteit, is volgens Veldman meer terughoudend, gereserveerd, ontwijkend, het secundair reageren. De *fight* reactie is de directe agressiviteit; het primair reageren. Fight en Flight hebben een snelle anticipatietijd en zijn het meest zinvol voor het zijnsbehoud.

---

vroege jeugd reeds is begonnen. De emotionele en lichamelijke nabijheid van haar moeder heeft ze altijd gemist. Een hechter contact heeft ze met haar vader gehad, maar omdat hij vaak afwezig was, kon ze met hem geen hechtrelatie opbouwen.

HC archief
Wim Laumans

Na de middelbare meisjesschool gaat ze een opleiding volgen in de gezondheidszorg. Op haar 22-ste trouwt ze. Na haar huwelijk vindt ze na veel moeite een baan. Ook deze periode beschrijft ze als eenzaam en geïsoleerd. Twee jaar later wordt na een moeizame bevalling haar zoon geboren en drie jaar daarna haar dochter. Door de slechte financiële situatie van het gezin, besluit ze weer te gaan werken. Haar kinderen moet ze naar een kinderdagverblijf brengen. Wanneer ze daarover praat kan ze nog steeds de pijn voelen van deze beslissing. Vanaf die tijd besluit ze alles zelf te doen en niet meer van iemand afhankelijk te zijn.

Rond haar 32-ste jaar beginnen de hoofdpijnklachten. Ze krijgt hiervoor van de huisarts anti-migraine middelen. Lange tijd heeft ze het feit dat deze klachten regelmatig optreden, voor haar omgeving verzwegen en probeert daarmee het beeld van sterk zijn overeind te houden. Ondanks haar klachten volgt zij een opleiding op HBO-niveau. Een paar jaar na de opleiding voelt ze zich opgebrand en kiest ze voor psychotherapeutische begeleiding en autogene training. Ze ervaart deze tijd als een boeiende reis naar zichzelf.

Doordat haar migraineklachten verhevigen, wordt ze door een neuroloog uitgebreid onderzocht. Lichamelijke oorzaken zijn niet gevonden. Ze krijgt medicijnen tegen de pijn voorgeschreven. Later zal blijken dat vooral de ergotamine die daarin zit, zeer verslavend werkt. In 1986 komt ze in de praktijk voor haptonomische begeleiding. Na een aantal sessies stopt ze daarmee. Vier jaar later maakt ze weer een afspraak voor haptotherapie. Cliënte is dan gescheiden en haar kinderen zijn zelfstandig gaan wonen. Ze is voor 50% arbeidsongeschikt verklaard.

Uit de anamnese blijkt dat de cliënte een affectieve armoede in haar jeugd heeft ondervonden en daardoor geen veilige gehechtheidsrelatie met haar moeder (of andere verzorgers) heeft kunnen ontwikkelen.

Begeleiding

In de eerste periode van de begeleiding is haar verwachting van de haptonomie zich lichamelijk leren ontspannen om daardoor meer gevoel voor haar lichaam te krijgen. Ook wil ze anders leren omgaan met de pijnaanvallen en hoopt ze enige verlichting op dat gebied te ervaren.

Naar aanleiding van de hulpvraag stel ik de cliënte een introductie in de haptonomie voor. De introductie richt zich voornamelijk op het ontdekken van haar eigen lichaam. Wat ervaart zij van haar lichaam, waar blokkeert het bijvoorbeeld en waar liggen haar grenzen.

HC archief
Wim Laumans

ANGSTIGE GEHECHTHEID EN ANGSTREACTIES

Angst is een reactie op bedreiging van de eigen persoon, zowel nu als in de toekomst. Angst geeft een pijnlijke reactie op een vaak heel vage of onbekende gevaarsituatie, die een onbewust conflict kan mobiliseren. Deze conflicten liggen in de vroegkinderlijke ontwikkeling. Als zich tussen kind en opvoeder een onveilige gehechtheidsrelatie ontwikkelt, kenmerkt zich deze relatie als een angstige gehechtheid.

Bij een angstige gehechtheidsontwikkeling is er een disbalans tussen contact en steun zoeken bij de opvoeder als het leven bedreigend is aan de ene kant, en ontdekken en zelfstandig zijn als het kind zich weer veilig voelt aan de andere kant. De disbalans kan zich op verschillende manieren uiten. Zoals bijvoorbeeld in het alles zelf kunnen zelfs als het bedreigend is, in quasi zelfstandig zijn, in sociaal-emotionele problemen zoals weinig emotionele expressie. Ook kan een mens met een angstige gehechtheidsontwikkeling een on-zelfstandig gedrag laten zien, vaak weinig controle hebben over emoties en impulsen, broos zijn in probleemsituaties, een sterke mate van contact zoeken en dit dan weer afwijzen (Riksen-Walraven 1983, Van Ijzendoorn 1984).

Angst veroorzaakt vaak langer durende somatische en emotionele symptomen. De angst kan zo lang voortbestaan dat zij tot chronische effecten op de spieren, stofwisseling, hart- en bloedvaten leidt. Een verhoging van de spiertonus kan algemene moeheid en zwakte geven omdat er langdurig energie verbruikt wordt. Deze lichamelijke uitingen van angst vormen een veel voorkomend verschijnsel en zijn vaak oorzaak van onbegrepen lichamelijke klachten, van een onaangenaam gevoel van spanning en rusteloosheid tot volledige verstarring. De verschijnselen komen vaak voor zonder dat het angstgevoel, dat de klachten veroorzaakt, bewust is.

De angst is het sterkst en voelt het meest pijnlijk als men aan de eigenlijke bron van angst denkt. Daarom vermijdt men - vaak onbewust - de gedachten hieraan. Soms lukt het om het gevoel van angst weg te werken door de aandacht op andere dingen te richten. Soms neigt men ertoe om angst (door andere emoties) te camoufleren. Irritatie, boosheid, sarcasme overdekken dan de angst. Anderen maken voortdurend grapjes of lachen de angst weg. Als deze ontwijkende verrichtingen niet of maar tijdelijk lukken en de persoon niet in staat is de angst en de eigenlijke oorzaak daarvan te onderkennen, onder ogen te zien, te beleven en te verwerken, wordt er - opnieuw onbewust - naar andere ontsnappingsmogelijkheden gezocht. Zo zijn er verschillende afweermechanismen tegen angst zoals rationalisatie, verdringing, overdekken door het tegendeel, projectie en regressie.

Omdat er geen lichamelijke oorzaak is gevonden voor haar klachten is het mogelijk dat de pijn veroorzaakt wordt door de zogenaamde 'flight-reactie' (Zie kader). Doordat men angstaanjagende en pijnlijke emoties

HC archief
Wim Laumans

probeert te ontvluchten, ontwikkelt men vermijdingsgedrag dat kan resulteren in lichamelijke klachten die het functioneren belemmeren en die dan allesbepalend kunnen worden.

Dit blijkt ook als er tijdens de introductie een ruimtelijke oefening gedaan wordt. De cliënte zit hierbij op een stoel waarbij ze al zittend, het kantelmoment moet zoeken. Ze kan het kantelmoment moeilijk voelen en overschrijdt het voortdurend. Ook in haar dagelijks leven herkent ze dat. Niet zijzelf maar hoofdpijn en migraine, de pijnfactoren, bepalen haar grens.

Cliënte kan zich moeilijk overgeven aan haar beleving. Ze wordt steeds geconfronteerd met haar onvermogen om gevoelens toe te laten. Ze denkt te voelen in plaats van de gevoelens werkelijk te beleven. Na de introductie is ze wel in staat om dit verschil te herkennen als ze daarmee in de therapie wordt geconfronteerd.

Na zes bijeenkomsten geeft de cliënte aan dat ze niet verder wil. Ze kan niet overzien wat er zal gebeuren als ze minder gespannen raakt en er meer emoties vrijkomen. Uit angst de controle over zichzelf te verliezen kiest ze deze keer voor een letterlijke 'flightreactie'; ze stapt op.
Deze keuze wordt natuurlijk gerespecteerd. Ze bepaalt zelf haar tijd en tempo voor het uitwerken van haar problemen.

Vier jaar later

Vier jaar later maakt ze opnieuw een afspraak. Haar hulpvraag is veranderd maar houdt nog steeds verband met de migraine en hoofdpijn. Cliënte is tot besef gekomen dat haar medicijngebruik een te grote invloed uitoefent op haar gevoelsleven. Met de hulp van de huisarts gaat ze dit afbouwen. Daardoor gaat ze zichzelf en de wereld om haar heen werkelijk ervaren en heeft ze minder het gevoel te zweven. Vanuit deze veranderde beleving krijgt ze steeds meer gevoel voor blokkades in haar lichaam en voor haar onvermogen om gevoelens te ervaren.

In de haptotherapie staat haar eigen inbreng voorop. Per keer zal ze aangeven aan welk thema ze wil werken. Mijn taak is het haar aan den lijve laten ervaren van de gevoelens die daarmee samenhangen, zodat ze de emoties kan beleven en inzicht krijgt in haar patronen.

Tijdens de begeleiding voelt de cliënte zich machteloos. Ze kan denken en voelen niet meer van elkaar onderscheiden. Haar machteloosheid vertaalt zich in het stilvallen van haar gevoelsbeweging en het zoeken

HC archief
Wim Laumans

naar verklaringen, praten *over* haar gevoelens, en in andere rationalisaties. (Rationalisaties zijn verdedigingsmechanismen tegen angst.) Hierbij wordt het voelen vervormd, omgezet in denken en denken in handelen. Naar aanleiding van haar machteloosheid laat ik haar ervaren hoe ze met zichzelf omgaat en wat ze doet met zichzelf. Ik reik haar een beer aan die ze graag wil vasthouden en wil knuffelen. Op het moment dat ze de beer wil aanpakken, trek ik de beer terug en frustreer haar. Ze reikt opnieuw naar de beer en als ze die niet onmiddellijk krijgt, trekt ze zich terug in zichzelf en voelt zich machteloos. Door te vragen naar de beleving van haar machteloosheid kan de cliënte niet vervallen in rationalisaties om zo haar machteloosheid te verbergen. De begeleiding wordt nu afgestemd op het beleven van de machteloosheid. Door haar aan te raken ervaart de cliënte ook aan den lijve haar machteloosheid. Ze voelt zich strak en afgesloten. Als ze dit toelaat in haar beleving komt verdriet naar boven. Het uiten van verdriet geeft een gevoel van opluchting en maakt voelbaar ruimte in haar lijf. Haar huid zit niet meer zo strak. Er ontstaat een begin van veerkracht.

Door het ervaren van de ruimte in zichzelf kunnen ook andere gevoelens naar boven komen. In dit geval gevoelens van boosheid. De begeleiding wordt afgestemd op het beleven van haar boosheid, die vergezeld gaat van angst voor de boosheid. Boosheid naar buiten brengen betekent voor haar exploderen en daar schrikt ze voor terug. Ze is bang de controle over zichzelf te verliezen. Door middel van een belastende aanraking, waarbij ze letterlijk onder druk wordt gezet, wordt de cliënte geconfronteerd met haar onderdrukte boosheid. Ze verstart (de freeze reactie). Als ik haar aanspreek op wat ze nu voelt en ervaart, ontstaat er weer ruimte in haarzelf. De boosheid uit zich door het schoppen van haar benen en het stompen van haar vuisten op het matras. Hoewel het uiten van de emoties nog ingehouden gebeurt, ervaart ze opluchting. De wereld stort niet in nu ze boos is geweest. Langzaam kan ze steeds eerder haar boosheid herkennen en naar buiten brengen. Doordat ze de boosheid gaat beleven, komt ze tot de ontdekking dat deze gevoelens met name worden opgeroepen door haar omgeving. Men probeert haar nog steeds 'zoet' te houden. Daarmee bedoelt ze dat ze niet de aandacht krijgt die ze nodig heeft. In haar beleving moet ze die eerst verdienen door te voldoen aan de verwachtingen die door haar omgeving worden gesteld. Wanneer ze meer gaat toekomen aan de beleving van de frustraties rondom 'het liefdevol ingepakt' worden, ontdekt ze, door de aanraking, haar onvermogen om affectiviteit toe te laten. Dit patroon herhaalt zich steeds weer. Het in zijn volheid toelaten van deze ervaring met al zijn verschillende aspecten heeft veel tijd nodig.

HC archief
Wim Laumans

Ze besluit dat ze met hulp van een neuroloog haar medicijngebruik verder wil gaan afbouwen. Daar ziet ze erg tegenop. De angst voor pijn en een onzekere toekomst, is groot. Tijdens de afbouwperiode van het medicijngebruik, waarin ze geen afspraken heeft in de praktijk, wordt haar toestand minder stabiel. Ze heeft voortdurend hevige hoofdpijn en voelt zich ziek en angstig. Een ziekenhuisopname volgt. Vanwege haar hoofdpijn en haar angst wordt haldol als medicatie voorgeschreven. Hierdoor verdwijnt de hoofdpijn en stabiliseren haar angstgevoelens. In deze tijd beseft ze dat haar angst en de hoofdpijn mogelijk met elkaar te maken hebben of elkaar zelfs versterken, waardoor ze in een vicieuze cirkel terecht is gekomen.

Rond de jaarwisseling krijgt ze te kampen met hevige angst en paniekaanvallen en belt ze voor een afspraak. Als ze binnenkomt probeert ze zich nog even groot te houden. Daarna begint ze hevig te trillen en voelt ze zich enorm angstig en onmachtig. De angst voor controleverlies is het grootst. De situatie vereist een directe aanpak die wordt gericht op het leren omgaan met het hevige trillen van haar lichaam en de daarmee samenhangende angst voor controleverlies. Ik vraag haar het trillen van haar benen bewust te voelen, deze bewegingen te versterken, en hetzelfde te doen met haar armen. Door de bewegingen te versterken en uiting te geven aan de angst en onmachtgevoelens door middel van het schoppen en slaan op een kussen, hervindt ze na enige tijd de controle over zichzelf. Op mijn vraag wat ze ervaart in de angst, beschrijft ze haar angst als een groot beest dat in haar zit, aan haar knaagt, en naar buiten wil komen. Terwijl ik naast haar zit en haar rug omvat met mijn handen maakt ze contact met het beest, visualiseert het en gaat in gesprek met hem. Door de veiligheid van de omhullende aanraking te ervaren, is er geen sprake van het ontvluchten van haar angstbeleving en ontdekt ze tenslotte dat het beest zich als een poesje heeft opgerold en geen angst meer bij haar oproept. Wel blijft ze wantrouwend tegenover het beest.

Gezien de ernst van de situatie wordt in overleg met de cliënte de huisarts geraadpleegd. Voorgesteld wordt om psychiatrische hulp in te roepen. Cliënte weigert dit. In de volgende sessies blijven haar angstgevoelens de overhand houden. Het beest van de eerste keer, komt nog een keer terug en lijkt dan getemd. Het feit dat ze haldol gebruikt, heeft verstrekkende invloed op haar gevoelens. Ze beschrijft zichzelf als een robot, star, vlak en zonder emoties. Hierop besluit ze het haldol-gebruik te verminderen.

HC archief
Wim Laumans

Cliënte, die gezien haar voorgeschiedenis altijd gericht was op het welzijn van anderen en niet op dat van zichzelf, neemt het initiatief om een poosje bij haar ouders te gaan logeren. Ze ervaart het vragen om hulp als een grote overwinning op zichzelf. Tijdens een sessie laat ze haar behoefte aan aandacht en warmte duidelijk zien. Ze staat zich de invulling van deze behoefte echter niet toe. In haar beweging zit buigen, klampen en claimen. Ze roept op 'bescherm mij', maar als ik daar dan op in ga, wijst ze me af. Haar angst voor nabijheid en intimiteit maakt dat ze mij op een afstand houdt. Opnieuw wordt ze geconfronteerd met haar onvermogen om affectiviteit te ontvangen. Als de cliënte aangeraakt wordt, voelt ze verstarring en geen emoties. Ze ervaart mijn affectieve aanraking van haar rug als oppervlakkig, het raakt haar niet wezenlijk. Er zit, zoals ze dat noemt, een laagje ijs tussen. Na enige tijd begint ze te ontdooien en komt er een gevoel van zich veilig voelen wat als prettig wordt ervaren. Verrassend! Haar verstarring voelt niet zo strak als ze heeft verwacht. (Uit bovenstaande alinea's spreken duidelijk de kenmerken van een angstige gehechtheidsrelatie; enerzijds het sterk contact zoeken en anderzijds dit afweren.)

Door haar consequent aan te spreken in haar beleving, ontdekt ze dat denken weer een veel te grote rol bij haar speelt. De ervaring dat ze vanuit haar beleving zichzelf kan voelen en mij kan toelaten in haar nabijheid versterkt haar. De strijd gaat door. Ze beschrijft haar proces als opnieuw leren lopen, het weer gericht leren coördineren van bewegingen zoals schrijven. Ze stopt gelukkig met haldol-gebruik waardoor de starheid verdwijnt. Zonder medicijngebruik worden de toppen en dalen in haar gevoelens duidelijker. Ze voelt zich afwisselend wat beter, meer levend, maar soms ook somber en lusteloos.

Hoewel ze vol twijfels blijft ten aanzien van een psychiatrische behandeling heeft ze toch een paar gesprekken met een psychiater. Hij adviseert haar in behandeling te komen. Omdat de cliënte weet waar haar wezenlijke probleem ligt, maar zich tegelijkertijd ook angstig voelt voor de intensiteit van de emoties die daarmee samenhangen, besluit ze in dagbehandeling te gaan. Ze ziet nu in dat ze door de ernst, de zwaarte en de duur van haar problemen een intensieve therapie nodig heeft. Nu is ze in staat om bewust een keuze te maken en meldt zich voor dagbehandeling op de psychiatrische afdeling van het ziekenhuis. Ze besluit om voorlopig te stoppen met de haptotherapeutische begeleiding. Vooral de financiële kant van de begeleiding is een belasting voor haar, want haar verzekering vergoedt de haptotherapie niet. Daarnaast wil ze

HC archief
Wim Laumans

zich helemaal concentreren op haar nieuwe behandeling. De haptotherapeutische behandeling wordt afgerond.

Nadien heb ik een paar maal telefonisch contact met haar. Ze krijgt drie dagen per week intensieve begeleiding, zowel in de groep als individueel. Na acht maanden wordt ook de dagbehandeling afgerond. Cliënte is nu in staat om haar gevoelens te beleven en om hulp en aandacht te vragen wanneer ze dat nodig heeft. Hoewel haar evenwicht tussen geven en ontvangen van affectiviteit nog wankel is, heeft ze haar leven weer in eigen hand genomen.

Conclusie

Uiteindelijk ben ik tot de conclusie gekomen dat intensieve psychische hulp noodzakelijk is omdat de begeleiding die ik de cliënte in de praktijk kan bieden niet voldoende voor haar is. Door de haptotherapie is de cliënte de diepte en de kern van haar probleem gaan voelen, haar onvermogen om affectiviteit te ontvangen. Tegelijk bestaat er angst voor de intensiteit van de emoties die daarmee samenhangen. Ze ziet nu in dat ze door de ernst, de zwaarte en de duur van haar probleem een intensieve therapie nodig heeft binnen de veiligheid en omhulling van een meer permanente, reguliere hulpverlening.

De haptotherapie is om financiële redenen beëindigd, maar had mijns inziens ook een goede aanvulling en/of ondersteuning voor de cliënte kunnen betekenen, naast de psychiatrische hulpverlening. Door de haptotherapie is wel een acute opname in een psychiatrisch ziekenhuis voorkomen. De cliënte heeft tijdens de haptotherapie ervaren dat ze emoties kan toelaten. Ze heeft daar nu minder angst voor en kan er beter mee om gaan. Middels de haptotherapie heeft ze haar leven in eigen hand durven nemen. Ze is nu in staat om bewust een keuze te maken voor verdere begeleiding. De spiraal waarin ze zit, namelijk geen enkel grip op haar leven hebben, is daarmee doorbroken.

Nawoord

Het is nu twee jaar geleden dat ik deze casusbespreking als onderdeel van mijn beta-scriptie heb geschreven. Als ik hem teruglees, realiseer ik me dat ik nu een aantal dingen anders zou aanpakken.

Destijds – de begeleiding begon in 1986 – voelde ik mij ongemakkelijk omdat ik te weinig inzicht had in de achtergronden van het proces van de cliënt, daar waar het wezenlijk om ging. Ik handelde voornamelijk op mijn intuïtie en daardoor kon ik de cliënte volgen en begeleiden in haar

HC archief
Wim Laumans

strijd, hetgeen achteraf gezien (te) veel tijd kostte. Ik reflecteerde wel op wat er met haar gebeurde en voelde me gesteund door de huisarts en mijn leergroep, maar vond het moeilijk om de rode draad te pakken te krijgen.

Wat ik in deze casus beschrijf, heb ik nu veel meer in mijn vingers. Door het schrijven van de casus is meer afstand ontstaan tot de begeleiding waardoor ik een bredere blik kon werpen op het proces van de cliënte. Het in dezelfde tijd volgen van een andere haptotherapie opleiding heeft me daarbij ook geholpen. Daar leerde ik meer vanuit een kader te werken. Dit kader, dat stoelt op het ontwikkelingsproces van de mens, geeft inzicht in waar en hoe de cliënt is vastgelopen. Hierdoor krijgt de haptotherapeutische begeleiding de structuur die mijns inziens noodzakelijk is, omdat je dan wat je hoort, voelt en waarneemt binnen dat kader plaatst. In de affectieve aanraking neem ik de hiaten in de ontwikkeling van de cliënt waar en breng dat in relatie tot zijn hulpvraag. De cliënt kan dit verkennen, herkennen en beleven en zo uiteindelijk komen tot zelfordening.

Het schrijven van de scriptie heeft mij verder geleerd niet meer zo met details bezig te zijn, maar de grote lijn vast te houden. Misschien is deze publikatie een aanleiding om met elkaar van gedachten te wisselen en te horen hoe andere collega's werken. Het is immers het wederzijds appèl dat de groei bevordert!

Literatuur

Bowlby, J. (1983). 'Verbondenheid'. Deventer, Van Lochum Slaterus.

Griscom, C. (1989). 'Angst is bedrieglijk'. Deventer, Ankh-Hermes.

Kuiper, P.C. (1984). 'Nieuwe neurosenleer'. Deventer, Van Lochum Slaterus.

Lambermon, M.W.E. Van Ijzendoorn, M.H. 'Intergenerationele overdracht bij verwaarlozing en mishandeling in gehechtheidstheoretisch perspectief'. *Nederlands tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*. Vol 7. nr. 2. 1991.

Monks, F.J. Knoers, A.M.P. (1990). 'Ontwikkelingspsychologie.' Assen: Dekker en van de Vegt.

Pierloot, R. (1980). 'Inleiding tot de psychopathologie'. Lochem: De Tijdstroom.

Pollmann-Wardenier, W. Dijkhuis, J. Troost, T. 'Verkenningen in de haptonomie'. Utrecht/Aartselaar: Bruna en zoon.

Riksen-Walraven, J.M.A. 'Meten in perspectief'. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek* XXVIII. 1989.

HC archief
Wim Laumans

Riksen-Walraven, J.M.A. 'Mogelijke oorzaken en gevolgen van een (on)veilige eerste gehechtheidsrelatie'. *Kind en Adolescent*, jrg. 4 no. 1, februari 1983.

Troost, T. (1988). 'Het lichaam liegt nooit'. Weesp: Centerboek.

Vandereycken, W. Hoogduin, C.A.L. Emmelkamp, P.M.G. (1990). 'Handboek psychopathologie'. Houten/Antwerpen: Bohn Stafleu.

Van Londen, A. Petersen, K. (1990). 'Kinderen en angst'. Amsterdam: Kosmos.

Van IJzendoorn, M.H. Tavecchio, L. 'Niet alle banden binden even vast'. *Nederlands tijdschrift voor de psychologie*, december 1984.

Veldman, F. (1987). 'Haptonomie, wetenschap van de affectiviteit'. Utrecht: Bijleveld.

Vossen, A.J.M. (1970). 'Zichzelf worden in menselijke relatie'. Haarlem: De Toorts.

Zwanikken, G.J.Z. Fischer, A.A. Zitman, F.G. (1990). 'Psychiatrie'. Utrecht: Bunge.

RECTIFICATIE

In het vorige nummer, HC-3 1993, is een fout gemaakt in het Haptonomisch Woordenboek op blz. 62. Onder d. staat: ... Deze term duidt op gevoelens waarmee een inkapselende kracht wordt geuit en dat moet zijn: ... Deze term duidt op gevoelens waarmee een ingekapseld affect, meestal droefheid, verhuld en samen met de inkapselende kracht wordt geuit.

Onze excuses hiervoor.

HC archief
Wim Laumans

woorden
puur
gevoel
licht
troostend
rakend
je ziel

LEVEN

Annemarie Kok

HC archief
Wim Laumans

Hou me vast

Annemarie Kok

In de afgelopen jaren heb ik heel wat dagboeken volgeschreven. Ik heb ze allemaal weer eens doorgelezen om van daaruit mijn ervaringen met de haptonomie te beschrijven. Ik ben tot de conclusie gekomen dat alles in mijn gedichten te lezen is, maar ik heb toch ook nog het een en ander opgeschreven.

De kennismaking met de haptonomie is voor mij het begin geweest van een zoektocht naar mezelf. Ik was een superactief persoontje die al jaren de dingen deed die ik niet meer aankon. Mijn lichaam gaf dat ook dringend aan. Ik was volledig uitgeput. Ik liep al behoorlijk lang rond in het medisch circuit, maar erg veel had me dat niet opgeleverd en nu was ik eraan toe om eens achter al die lichamelijke klachten te kijken. Ik kreeg het boek van Ted Troost in handen en het lezen ervan raakte me nogal. Zo besloot ik begin januari 1991 contact te zoeken met Gila Edler, haptotherapeute in Exmorra.[1)]

Zo begon de reis naar mezelf. Ik leerde kijken naar hoe ik leefde en waarom ik zo leefde. Ik ontdekte hoe ik altijd vanuit mijn denken handelde en praatte en hoe ver ik verwijderd was van mijn gevoel. Ik voelde hoe mijn lichaam altijd in de startblokken stond, klaar om weg te sprinten naar het volgende wat op mij wachtte en ik besefte dat ik niet genieten kon van het hier en nu. Het was een goede ervaring om daar stapje voor stapje bewust van te worden. De gesprekken vond ik het fijnst, de aanraking eigenlijk wel eng. Ik had veel moeite die toe te laten. Mijn lichaam was net een gespannen veer. Er kwam na wat behandelin-

1) In een volgend nummer van Haptonomisch Contact zal Gila Edler haar ervaringen beschrijven met de begeleiding van Annemarie Kok.

HC archief Wim Laumans

Myalgische encephalomyelitis

gen wel een beetje ruimte, maar elke volgende keer had Gila weer tijd nodig om mijn vertrouwen te winnen. Na zo'n drie maanden 'dacht' ik het zelf wel weer aan te kunnen. Ik had een aantal rigoureuze beslissingen genomen waardoor ik meer tijd voor mezelf zou krijgen. Het zou wel gaan. Maar kort daarna liep ik lichamelijk weer behoorlijk vast. Ik ben toen eerst weer in het medisch circuit terecht gekomen, totdat ik daar echt alles wel gezien had. Mijn huisarts had ondertussen de diagnose ME gesteld wat me enerzijds wel een gevoel van opluchting gaf én van erkenning, maar anderzijds maakte het me ook niet veel meer uit. Het waarom werd belangrijk. Waarom was ik ziek geworden en hoe leerde ik ermee om te gaan. Daar had ik hulp bij nodig. Zo kwam ik in januari 1992, precies een jaar later, weer bij Gila terecht.

Ik kwam al snel tot de ontdekking dat ik nog net zo leefde als het jaar daarvoor. Gila zei me op een gegeven moment: "Het moet wel heel slecht met je gaan, wil je luisteren. Je vecht ertegen en als het dan echt niet meer gaat, geef je je pas over. Maar dan ben je al veel te ver gegaan." En zo was het ook.

We zijn toen steeds dieper op de gebeurtenissen ingegaan die tot deze levenshouding geleid hadden. Ik leerde de twee kinderen in mezelf herkennen. De ene, mijn buitenkant, die met veel verschillende maskers op in de wereld rondvloog en de andere , mijn innerlijk, die verdrietig, angstig en koud in een hoekje zat. Maar het herkennen van dit meisje kon haar nog niet uit haar hoek lokken. Ik liep erin vast en kwam niet verder.

Ik heb toen besloten om voor onbepaalde tijd weg te gaan van huis en van alles en iedereen die me daar omringde. Ik kon het niet meer aan. Ik wilde ergens zijn waar ik niemand kende en dus niemand mijn aandacht kon vragen of geven. In die rust hoopte ik dieper in mijzelf te komen en zo de gebeurtenissen uit het verleden, die mij zo belemmerden in mijn leven, naar boven te halen.

ik ben er niet
nee, vandaag niet
ik ben er niet
voor jou

ik ben er niet
nee, jij wereld van moeten
ik kan niets geven
nee, ik geef niets
even niets
aan jou

ik ben er niet
nee, laat me
ik wil niet
ik geef aan mezelf
en dus even
even niets
aan jou!

Annemarie Kok

HC archief
Wim Laumans

Er gebeurde toen iets vreemds. Ik ging voor ik vertrok nog één keer naar Gila. We hebben toen alleen gepraat en dat voelde eigenlijk wel heel goed, maar ook verwarrend. Ik heb toen voor het eerst pas de angst onder ogen durven zien en uiten ten aanzien van de aanraking. Voor het eerst naar mijn gevoel geluisterd en gezegd dat ik niet aangeraakt wilde worden. Ik heb nu ontdekt dat dat de doorbraak is geweest in het hele proces. Maar ik heb er nog wel een paar hypnosesessies voor nodig gehad om bij het verborgene in mij terecht te komen.

Vanaf dat moment is het gevoel gaan stromen. Heel veel pijn, verdriet en boosheid zijn eruit gekomen, allemaal verband houdend met afgewezen worden en ontzettend alleen zijn. Langzamerhand is er nieuw vertrouwen ontstaan, in mezelf èn in anderen en in de aanraking waarzonder je eenvoudig niet kunt! Zo zijn ook mijn gedichten ontstaan en ben ik nu op weg naar genezing, op weg om helemaal mezelf te durven zijn. Op die weg kom ik steeds mensen tegen die mij daarbij helpen. Gila en de haptonomie is daar één van. Ze heeft mij geholpen om de eerste stappen te zetten op deze weg en daarna zijn er andere mensen geweest die mij hielpen.

Ik weet dat mijn gedichten weer een steun voor anderen kunnen zijn, ook als aanraking. De reacties hebben dat al bewezen en reken maar dat dat goed voelt. Ik ben heel blij dat ik dit kan en mag doen.

Voeding

voedsel
voor je lichaam
dat is drinken
en eten

voedsel
voor je geest
dat is denken
en weten
maar

voedsel
voor je ziel
dat is liefde
en heten
zoals je werkelijk bent

Annemarie Kok

HC archief
Wim Laumans

Daar
lig je
gewikkeld
in een deken
van broze gevoelens
gekruiste armen
voor de borst
van het eens
zo gekwetste kind
de stille roep
nee laat me
betekent
ja
hou me vast
maar ineengedoken
blijf je
in triestheid
gevangen
alleen
zó alleen

Annemarie Kok

HC archief
Wim Laumans

opeens
ontsnapt
aan je lippen
die dierlijke schreeuw
vol van zielepijn
opeens
die gloeiende woede
rood
zó rood
hartstochtelijk
brandend vuur
opeens
niet langer dood
weggeschopt
opgerold
als een bal
langs de kant
van de weg
maar stuiterend
het leven in
opeens

Annemarie Kok

HC archief
Wim Laumans

BOEKEN BOEKEN BOEKEN

LIEFDEVOLLE AANRAKING

Phyllis K.Davis,

Ankh-Hermes 1993, Deventer, 168 pp.,
f 32,50, ISBN 90-202-4988-6.
Oorspronkelijke titel: *The power of touch*
Hay House 1991, Carson, USA.

In juni 1993 kwam *Liefdevolle Aanraking* op de markt, een zo onthutsend gewoon boek over aanraking, dat ik het iedereen zou willen aanbevelen, met name al die mensen die in haptonomische begeleiding zijn en hun achterban. De inleiding bestaat uit een vragenlijst: wat betekent 'aanraking' voor jou? Het boek zelf geeft een breed overzicht van heel uiteenlopende onderwerpen met aan het eind een interessante literatuurlijst van twee pagina's.

'Aanraking is een taal die in vijf seconden meer liefde kan overbrengen dan vijf minuten van zorgvuldig gekozen bewoordingen', schrijft Phyllis Davis in haar voorwoord. Ze vertelt hoe ze leerde, dat aanraking een waardevolle ondersteuning was bij het lesgeven en dat het leerlingen hielp bij het leren en ook hoe ze nonverbale communicatie onderwees in de klas. Het hele boek is een pleidooi voor TLC = Tender Loving Care. De auteur behandelt de 'hunkering naar huidcontact' die veel dieper gaat dan het verlangen naar seks. Ze spreekt over aanraking als 'ongecompliceerd, eerlijk en ondubbelzinnig'. Daarmee beklemtoont ze de zonzijde, de positieve kanten van de kwalitatief goede aanraking vanuit een zuivere, vrijlatende intentie. Ze vertelt over hechtingsgedrag en hoe opgroeiende kinderen het onderscheid leren maken tussen een warme, *liefhebbende* aanraking, een *genezende* en een *seksuele* aanraking. Ze beschrijft hoe in het leven taboes kunnen ontstaan rond tactiele genoegens op grond van bijvoorbeeld fundamentalistische geloofsrichtingen, economische factoren en verwarring rond aanraking en seks (angst voor homosexualiteit/incest/overspel). Ze beschrijft ook hoe professionele

HC archief
Wim Laumans

aanrakers en mensen in aanrakende beroepen de tekorten in aanraking op een maatschappelijk geaccepteerde wijze helpen oplossen. Tenslotte geeft ze - op typisch Amerikaanse wijze - oefeningen en suggesties hoe mensen zelf kunnen experimenteren met aanraking.

Het woord haptonomie komt in het hele boek niet voor, is in het Amerikaanse taalgebied ook niet bekend. Het fenomeen 'wonderbaarlijke verlenging van het lichaam', kenmerkend voor de haptonomie, wordt in het boek niet genoemd, maar is wel impliciet aanwezig. Voor insiders kan het wel eens even prettig en gewoon zijn om niet zo expliciet met 'aanvoelen, invoelen en doorvoelen' geconfronteerd te worden.

De auteur richt zich niet op de schaduwzijde en de pathologie van de aanraking: hoe kwalitatief slechte en ongepaste aanraking en intimiteit kan leiden tot ernstige emotionele schade, vooral wanneer dit geschiedt door ogenschijnlijk liefhebbende en behulpzame personen als (groot)ouders, leraren, geestelijken, artsen en andere hulpverleners. Aanraking kan ook complex zijn, duister en dubbelzinnig; soms is er sprake van kwade trouw, soms zijn mensen ongevoelig en misdadig, soms zijn ze naïef en te goeder trouw. (Zie: 'Er zijn Grenzen' van Peter Rutten, boekbespreking in HC 1993 nr. 3)

Mia van Luttervelt

INTIMITEIT EN ALLEEN ZIJN

Stephanie Dowrick

Contact 1992
Oorspronkelijke titel: *Intimacy and Solitude*,
London, Women's Press, 1992

In dit boek belicht de schrijfster op uitgebreide wijze de paradox van de twee aanwezige hoofdbewegingen in ieder mens namelijk:

- aan de ene kant de behoefte een goed contact met je Zelf te hebben. Om, zoals ze zo mooi verwoordt, 'binnen jezelf vaste grond onder je voeten te hebben'.

HC archief
Wim Laumans

BOEKEN BOEKEN BOEKEN

- en aan de andere kant de behoefte aan innige verbondenheid, aan bescherming en aan goede relaties met anderen.

In dit boek staat de theorie niet zozeer op de voorgrond, maar worden vooral door middel van gedeelde ervaringen en inzichten die verkregen werden uit interviews theoretische inzichten geïllustreerd. Ze zet bijvoorbeeld op heldere wijze het verschil tussen alleen zijn en eenzaam zijn uiteen. Als je redelijk in harmonie met jezelf bent, bestaat er een grote kans dat je alleen zijn positief tegemoet kunt zien. Ervaar je jezelf (tijdelijk) als verdeeld of incompleet, dan zal je je alleen zijn eerder als eenzaam ervaren.

Het boek heeft mij zeer geraakt en mijn opvattingen genuanceerd. Het sluit mijns inziens aan bij de haptonomie, hetgeen onder andere mag blijken uit het volgende citaat: "mij terugtrekken om mijn Zelf te verzorgen, om mijn grenzen te beschermen, om mijn innerlijke ruimte te herwinnen en die te gebruiken om te herstellen, is voor mijn welzijn van vitaal belang." Ik kan het boek iedereen van harte aanbevelen.

Anjette Heijer

OPROEP

De redactie zoekt contact met mensen die een scriptie hebben geschreven die voor onze lezers interessant is. Zij wil deze mensen de gelegenheid bieden naar aanleiding van hun scriptie iets in dit tijdschrift te publiceren. Gelieve hiervoor contact op te nemen met het redactiesecretariaat: tel. 070-3500019.

HC archief
Wim Laumans

UIT ANDERE TIJDSCHRIFTEN

Bewegen & Hulpverlening 1993, 10, nr.2
Frank, Z. Dans- en bewegingsexpressietherapie. Een effectieve behandeling voor sexueel misbruikte mannen.

Bewegen & Hulpverlening 1993, 10, nr.3
Goffin, J.J.M en J.Oudhof, Protectieve factoren. Een 'positieve' manier van kijken naar de ontwikkeling van kinderen.

Hoksbergen, R.A.C., 'Schijn bedriegt'. Terugblik door een patiënt met een tamelijk ernstige contusio cerebri.

Filosofie Magazine 1993, 2, nr.5
Dohmen, J. Bespreking van het essay 'Individueel vlees' van Rudi Laermans, over de moderne omgang met het lichaam.

FysioPraxis 1993, 2, nr.10
Haptonomie en sexueel misbruik.

Fysiopraxis 1993, 2, nr.14
Uitspraken Geschillencommissie inzake vergoeding door ziekenfonds van fysiotherapie op haptonomische basis.

Nieuwsbrief Werkgroep Meridiaantherapie 1993, 12, nr.2 en 3.
Vis et al, A. Nadere beschouwing inzake het tasten van huidspanning.

Versus, Tijdschrift voor Fysiotherapie 1993, 11, nr.3
Verduin, P.J.M. Het verdachte lichaam (proefschrift).
(zie ook Fysiopraxis 1992, nr.14)

Indien u in een tijdschrift een artikel leest dat voor andere lezers interessant kan zijn, wilt u dit dan op bovenstaande wijze aan ons doorgeven.
Indien u voor een bepaald tijdschrift onze vaste correspondent wilt worden, bent u ook van harte welkom.

HC archief
Wim Laumans

Haptonomisch Woordenboek (3)

Bevestiging

Bevestiging (Terruwe, 1961): (a) affectieve uiting van positieve waardering van andermans zo-zijn, (b) aangepast aan de ontvankelijkheid van die ander, (c) waarbij die andere zichzelf als goed ervaart en (d) door deze ervaring zichzelf accepteert zoals hij is en (e) zich affectief opent tot degene van wie hij dit ontvangt en (f) dankzij dit ook tot de wereld. (in 1951 noemde Prof. Calon dit verschijnsel 'zijns-affirmatie' = zijnsbevestiging.) Wie deze bevestiging moest ontberen heeft volgens Terruwe geen affecten en lijdt vaak aan een door haar beschreven 'frustratieneurose'.

De vele misverstanden over de term bevestigen, leiden vaak tot gedrag dat eerder een aan bevestigen tegengesteld effect heeft:

1. Opzettelijk lief en aardig doen is geen bevestigen want affectieve uiting is per definitie authentiek en spontaan. Reeds de geringste bedoeling tot bevestiging knaagt aan deze authenticiteit.
2. Het gaat niet om de waardering van singuliere gedragingen, maar om waardering van het zo-zijn van de persoon (welke waardering vooral door de blik wordt meegedeeld.)
3. Bevestigen sluit (terechte) kritiek op verkeerd singulier gedrag niet uit. Kritiek en eventuele straf zijn weldadig, mits de persoon daarbij wordt bevestigd; deze kritiek erkent de (morele) kwaliteit van de ander. Voorbijgaan aan immoreel gedrag frustreert, want miskent de ander. ('De mens heeft recht op de hem toekomende straf', Prof. W. Duynstee, leermeester van Calon en Terruwe.)
4. De affectieve uiting van waardering moet door de ander ontvangen kunnen worden en mag zeker geen bedreiging betekenen. Terruwe: het waken aan de grens van de ontvankelijkheid werkt bevestigend, want accepteert de persoon in diens gebrekkige ontvankelijkheid.

Het present/transparant zijn bij de ander – die zich hierdoor ervaart als de moeite waard om bij hem aanwezig te zijn – is de elementaire bevestiging. De aanraking met de hand is fundamenteel bevestigend als de gever uitsluitend bewogen wordt door ervaren (a) goedheid van persoon en (b) kwetsbaarheid van de aangeraakte en (c) door diens ontvankelijkheid voor de aanraking en daarbij (dus) de gever niet zichzelf zoekt en diens uiting niet gedragen wordt door een bedoeling tot bevestigen. (Erotisch aanraken betreft niet de persoon, maar een bepaalde functionaliteit van de ander en is niet in *deze* zin bevestigend.)

HC archief
Wim Laumans

Verenigingsnieuws

Bestuur

Algemene Ledenvergadering Voorjaar 1994

Helaas kunnen we u nog geen datum mededelen, omdat we er nog niet uit zijn of de Algemene ledenvergadering gecombineerd wordt met de workshop van 16 april, of dat we een aparte dag in maart of mei zullen plannen. Vast staat dat de Algemene ledenvergadering weer een onderdeel zal zijn van een uitnodigend programma.
Als datum en programma bekend zijn, krijgt u een uitnodiging, vergezeld van een antwoordkaart. Middels deze antwoordkaart (met antwoordnummer) kunt u:
- aangeven of u de Algemene ledenvergadering wilt bijwonen
- de notulen van de vorige Algemene ledenvergadering en/of de stukken van de aanstaande Algemene ledenvergadering wilt ontvangen.

Extra ingelaste Algemene ledenvergadering van 22-9-93

De kascommissie, bestaande uit Margriet Docter en Vera Pronk-Willemse heeft de financiële stukken van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie van 1993 akkoord bevonden en heeft de Algemene ledenvergadering verzocht decharge te verlenen aan het gevoerde financiële beleid van de penningmeester. Hetgeen geschiedde onder dankzegging aan de penningmeester. Het bestuur bedankt de kascommissie voor haar werkzaamheden. Er waren geen punten voor de rondvraag.

Logo Nederlandse Vereniging voor Haptonomie

Het bestuur heeft een aantal logo's ontvangen en heeft besloten om de commissieleden te betrekken bij de beoordeling van de inzendingen. In het volgend nummer van Haptonomisch Contact zullen wij het gekozen logo onthullen.

Extra redactielid

Het bestuur is akkoord gegaan met de uitbreiding van de redactie. In de reguliere begroting van 1994 zal deze uitbreiding ingecalculeerd worden. Wij hopen dat de redactie erin slaagt een vijfde commissielid aan te trekken, gezien de belangrijke plaats die het Haptonomisch Contact inneemt in onze vereniging.

HC archief
Wim Laumans

Relatie Nederlandse Vereniging voor Haptonomie met de Vereniging van Haptotherapeuten

In 'beleidsvoornemens 1993' is hierover reeds door het bestuur geschreven. er werd een informatiemiddag met betrekking tot de Vereniging van Haptotherapeuten gekoppeld aan de miniworkshop van 1992 en er verscheen een publikatie van de Vereniging van Haptotherapeuten in het Haptonomisch Contact.

Intussen heeft er overleg plaats gevonden van bestuursleden van de Vereniging van Haptotherapeuten en de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie. Dit overleg verliep in een prettige en open sfeer. Het resulteerde in de volgende intentie afspraken:

- Vanuit zowel de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie als de Vereniging van Haptotherapeuten is de wens uitgesproken goede wederzijdse contacten te onderhouden.
- De (dagelijkse) besturen van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie en de Vereniging van Haptotherapeuten zullen minimaal twee keer per jaar bijeenkomen. Daarnaast zal er in ieder geval contact zijn via de Contact commissie van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie.
- Beide verenigingen nodigen een afvaardiging van het bestuur uit bij verenigingsactiviteiten zoals lezingen, algemene ledenvergaderingen etcetera.
- Ten aanzien van het beschikbaar stellen van ruimte in het Haptonomisch Contact voor de Vereniging van Haptotherapeuten spraken wij het volgende af:
  - Het Haptonomisch Contact vormt geen orgaan om Vereniging van Haptotherapeuten-leden te bereiken. Informatie van de Vereniging van Haptotherapeuten die gericht is op het werven van leden etcetera vindt plaats op basis van advertentiekosten (analoog aan de informatie van opleidingen bijvoorbeeld).
  - Publikaties van de Vereniging van Haptotherapeuten die van algemeen informatief belang zijn voor de leden van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie (bijvoorbeeld verslag resultaten van wetenschappelijk onderzoek, informatie betreffende BTW-problematiek) kunnen plaats vinden tegen de normale auteurs-vergoedingen.
  - De redactie van Haptonomisch Contact heeft de primaire verantwoordelijkheid om inzendingen van de Vereniging van Haptotherapeuten te beoordelen op hun commerciële dan wel informatieve karakter, maar kan hierover contact opnemen met het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie.

HC archief
Wim Laumans

- Informatieve- en wervende activiteiten op de diverse opleidingen worden gecoördineerd; elke vereniging houdt hierin echter zijn eigen verantwoordelijkheid.
- Voor zover wij dat nu kunnen overzien lijken de doelstellingen en de activiteiten van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie en de Vereniging van Haptotherapeuten deels duidelijk afgebakend (bijvoorbeeld belangenbehartiging), maar deels ook overlappend (bijvoorbeeld lezingen). Afgesproken werd om elkaar te informeren over activiteiten ten behoeve van leden en om zo nodig die activiteiten op elkaar af te stemmen.
- De door het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie eerder uitgesproken voorkeur om te streven naar een paraplu-organisatie is nog niet ter tafel gekomen. De Vereniging van Haptotherapeuten bevindt zich in een eindstadium van voorbereiding. Met ingang van 1 januari 1994 zal de Vereniging van Haptotherapeuten als aparte vereniging met een eigen specifieke doelstelling gaan functioneren. Desalniettemin blijft de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie opteren voor een paraplu-organisatie waarbij belangenbehartiging, communicatiebevordering en inhoudelijke ontwikkeling gebundeld zijn in een verzameling van zuster- of lidverenigingen. Daarbij zou het wenselijk zijn dat de doelstellingen per zustervereniging coherentie vertonen met de doelstelling(en) van de paraplu-organisatie.
- Herhaaldelijk wordt de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie geconfronteerd met de vraag om informatie en advies. Indien het duidelijk gaat om belangenbehartiging van haptotherapeuten of om public relations (bijvoorbeeld betreffende de media), kan direct doorverwezen worden naar de Vereniging van Haptotherapeuten. Indien het gaat om hulpverleners die op haptonomische basis werken, zal de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie zich per situatie moeten beraden op eventuele acties. De in Haptonomisch Contact 1993, nr.3 gememoreerde (regionale) ontwikkelingen betreffende fysiotherapie op haptonomische basis maken afbakening (maar ook de brede discussie!) omtrent doelstellingen en verantwoordelijkheden van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie steeds actueler.

Op 4 november jongstleden heeft er breed overleg plaats gevonden van alle commissieleden van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie, waarbij bovenstaande punten zijn besproken. Verslag hiervan doen wij in het volgende Haptonomisch Contact.

Namens het bestuur en de commissies wensen wij u prettige feestdagen en een goed 1994 toe.

W Heerlaar

HC archief
Wim Laumans

Voorbereidingscommissie

Als alles goed verlopen is heb je reeds twee zeer uitgesproken visies over 'man' en 'vrouw' kunnen beluisteren en ben je verwonderd of zelfs verward daarmee naar huis gegaan. Hoe je ook geraakt mag zijn, wij bieden je nog voldoende gelegenheid hierover verder te praten en de verschillende visies aan elkaar en aan je eigen visie en ervaring te toetsen. De eerstvolgende conferentieavond laten wij de filosoof Arnold Cornelis aan het woord. Hij is de schrijver van het voor velen van jullie bekende boek: 'Logica van het gevoel' en zal vanuit zijn filosofie ingaan op de identiteit van man en vrouw. Hij beweert dat... 'zonder filosofie een mens niet kan leven en maatschappijen niet kunnen bestaan', dus dat belooft wat!
En zoals beloofd zijn we druk bezig met de voorbereiding van een 'workshop-feest'. Op zaterdag 16 april 1994 leveren wij de ingrediënten voor een letterlijk swingend feest waar je je mannelijke en vrouwelijke energie de vrije loop kunt laten. Als inleiding hierop organiseren wij een workshop over de 'man' en 'vrouw' in jezelf. Nadere informatie volgt op de conferentieavonden en in het volgende Haptonomisch Contact.

Donderdag 20 januari 1994;
Arnold Cornelis. *De 'Logica van het gevoel.'*
In zijn gelijknamige boek beschrijft de filosoof Arnold Cornelis een mens- en kennismodel, waarbij de logica van ons gevoel, als een specifiek menselijke kwaliteit, centraal staat. Hij gaat ervan uit dat ons eigen gevoel de ontwikkeling van onze logische leerprocessen stuurt en dat onze emoties de fouten corrigeren in de ontwikkeling van onze identiteit, ons 'zelfbesturingssysteem'. "De mens is een wezen dat leert op een wijze die logisch tegengesteld is aan de filosofie van de aanpassing. Mensen passen hun omgeving aan, ze veranderen hun omgeving zo dat ze hun eigen identiteit kunnen behouden in elke omgeving." Hij hanteert hierbij de 'kennistheorie van de stabiliteitslagen in de cultuur', die het gevoel aanwijst als de oudste en de totale menselijke realiteit omvattende kennisbron. Deze verschillende 'stabiliteitslagen in de cultuur' zijn fundamenteel voor het kunnen gebruiken van je 'zelfbesturingssysteem'. Door bewustwording van dit unieke systeem, wat dus de logica van het gevoel als bron heeft, kan er een besef ontstaan dat de werkelijkheid niet uit feiten, maar uit mogelijkheden bestaat. Ik citeer: "De overgang naar die andere wijze van denken, die mensen bevrijdt uit de kooi die ze zelf hebben gemaakt, de kooi van de feitelijkheid, ontplooit onze creativiteit." Deze met emoties gepaard gaande bewustwording, dat je instaat bent tot zelfbesturing en dus in staat om vanuit jouw creativi-

HC archief
Wim Laumans

teit andere wegen in te slaan die je je voorheen niet bewust was, noemt Cornelis de 'catharsis van de logische onbewuste sturing'. Deze catharsis kan vorm krijgen in communicatie met de ander en produceert een nieuw zelfbeeld en wereldbeeld.

Vanuit deze basisvisie zal Arnold Cornelis een filosofische verhandeling houden over de identiteit van de man en de vrouw in de huidige gesocialiseerde samenleving en daarbij niet schromen om je te laten proeven van de verboden vruchten van het menselijk leven.

Napraten over de conferentieavond.
Direct na afloop van de conferentieavond praten de commissieleden altijd na in het proeflokaal van 'Stadskasteel Oudaen'. Heb je zin om na afloop nog wat van gedachten te wisselen, kom dan ook naar de Oudegracht 99. (Vanuit het zalencomplex Vredenburg meteen links en bij de eerste brug meteen rechts de Oude Gracht op. Het is maximaal 3 minuten lopen.)

Vanuit de Contactcommissie is het idee geopperd om het door ons gevoerde thema nader uit te spitten in 'thematische oefengroepjes', die al dan niet onder leiding van iemand, een beperkt aantal keren rondom het thema bijeenkomen. Als er animo voor is, kunnen Contactcommissie en Voorbereidingscommissie zonodig een en ander coördineren. Ik zal hierop nog terugkomen op de conferentieavonden.

Noud van Poppel
voorzitter Voorbereidingscommissie

Contactcommissie

De contactcommissie heeft sinds 7 november 1992 voor een andere koers gekozen. De reden daarvan heeft te maken met het aanbod van de Contactcommissie op die dag. Na de miniworkshop heeft de commissie een aantal praktische voorstellen gepresenteerd, waarvan de commissieleden vonden dat de verenigingsleden er hun voordeel mee konden doen. Het aantal aanwezige leden vond de commissie te beperkt om als afspiegeling te gelden voor de hele vereniging. Om die reden zijn de voorstellen terzijde geschoven. Er volgde voor de commissie een adempauze. We hebben opnieuw bekeken welke taken zinvol zijn om aan te pakken, zonder bevoogdend te zijn; we hebben immers gekozen om voorwaardescheppend te werken en willen dat in de toekomst ook handhaven.

HC archief
Wim Laumans

In overleg met het bestuur zijn er een aantal taken uitgerold:

- Het ontwikkelen van een verenigingsbrochure
- Inventarisatie van opleidingen en het up-to-date houden van informatie
- Ledenwerving op de opleidingen
- Behoeftebepaling van de leden middels een enquête
- Externe contacten
- Werkgroep/studiegroep in verband met specifieke onderwerpen.

De laatste twee punten zijn toekomstmuziek en de andere punten zullen op korte termijn voelbaar en zichtbaar worden.

De contactcommissie zou graag haar activiteiten richten op het direct bij elkaar brengen van leden voor uitwisseling van informatie, kennis en ervaring. De voorbereidende fase neemt veel tijd en energie in beslag. Het steeds op elkaar afstemmen binnen de commissie en bestuur vraagt veel overleg. Zeker omdat het nieuwe bestuur druk bezig is haar koers te bepalen. Het helder houden van je doelen vraagt als beleidsgroep een andere afweging als in je persoonlijk leven. Dit gaat soms ten koste van de dynamiek van het proces.

Goed nieuws is dat de Contactcommissie, sinds de Algemene Ledenvergadering van april 1993, er een derde lid bij heeft. Robert de Vos levert vanuit zijn visie en eigenheid een welkome bijdrage aan de commissie, die nu weer voltallig is.

Het samenwerken met bestuursleden en andere commissies loopt soepel. Er is een gemeenschappelijk gevoel van samen een klus te willen klaren. Deze onderlinge band nodigt uit om ideeën rond de tafel te delen en kritiek ter harte te nemen, hetgeen zowel de persoon als de vereniging ten goede komt. Voor de contactcommissie een reden om door te gaan met hun activiteiten. Het hebben van een lange adem is kennelijk een voorwaarde om een wezenlijke verandering te bewerkstelligen.

Namens de Contactcommissie,
Hans Weijs

HC archief
Wim Laumans

Kort nieuws

Nota Fysiotherapeuten op Haptonomische basis

In de regio Rotterdam werkt een aantal fysiotherapeuten op haptonomische basis (haptofysiotherapeuten). Een deel van deze groep fysiotherapeuten wil helderheid scheppen in deze eigen manier van werken. Helderheid in de zin van:

- plaatsbepaling binnen de fysiotherapie.
- onderscheid t.a.v. haptotherapie.

De haptofysiotherapeuten nemen een eigen plaats in binnen de fysiotherapie. Zij wensen dat de accentverschillen worden herkend en erkend door de beroepsgroep, maar ook door de zorgverzekeraars. Accentverschillen die bestaan in de aanpassingen t.a.v. onderzoek, behandelplan en behandelwijze, alsmede in behandelduur en frequentie, die het gevolg zijn van een andere benadering.

Om die duidelijkheid te verschaffen hebben zij een nota geschreven, die op aanvraag verkrijgbaar is. Deze nota is een begin. Kritische opmerkingen zijn welkom. Het samenstellen van en discussiëren over de opgestelde items draagt bij tot een kritische houding van de beroepsbeoefenaar.

Voor meer informatie: Nico Pronk, tel. 010-4585933

Seksueel Misbruik en Vernederingen van Vrouwen en Meiden door Hulpverleners

Dit is de titel van een brochure die bedoeld is om vrouwen en meiden die het gevoel hebben dat er iets niet klopt in hun behandeling, te ondersteunen. De brochure is uitgegeven in het Nederlands, Arabisch en Turks en is te bestellen door de verzendkosten over te maken op gironummer 4749264, t.n.v. Vrouwen Tegen Sexueel Geweld door Hulpverleners, Hugo de Grootstraat 20, 6522 DE Nijmegen, o.v.v. het gewenste aantal brochures.

Kosten: 1 brochure *f* 1,50; 5 brochures: *f* 3,00; 10 brochures: *f* 6,00 en 25 brochures: *f* 8,00.

HC archief
Wim Laumans

Ingezonden brieven

Wie behartigt de belangen van wie?

Met enige regelmaat verschijnen in de media berichten die de diverse toepassingsvormen van de haptonomie niet altijd even adequaat belichten. Dat doet de naam van 'de haptonomie' geen goed. En dat kan ook de naam van de diverse beroepsbeoefenaren schaden. Goede en te goeder trouw 'haptonomisch werkenden' hebben niet of nauwelijks mogelijkheden om individueel of collectief voor zichzelf op te komen wanneer de fiscus, beroepsverenigingen, patiënten/cliënten of verzekeraars hen aanspreken op vermeende fouten, (financiële) verplichtingen, (beroeps)ethische tekortkomingen, of anderszins. Er dreigt een steeds groter vacuüm van onduidelijkheid, onzekerheid en misschien zelfs wel rechteloosheid te ontstaan.

De meerderheid van de leden van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie (verder: NVvH) wijst beroepsbelangenbehartiging door deze vereniging af. Dit betekent dat de NVvH nog steeds een louter communicatieve vereniging is die het belang van goede en veelvuldige communicatie betreffende haptonomie behartigt. Zoals bekend doet zij dit door conferentieavonden en workshops, het tijdschrift Haptonomisch Contact en contacten met personen en instellingen die iets met haptonomie te maken hebben.

Een groeiende behoefte aan (beroeps)belangenbeharting leidde onder meer tot de oprichting van de Vereniging voor Haptotherapeuten (verder: VVH) die onder andere de beroepsbelangenbeharting van haar leden haptotherapeuten (al of niet in opleiding) wil verzorgen.

Dit vergrootte de onduidelijkheid en daarmee de onzekerheid voor andere haptonomisch werkenden. Want wie mag, kan en wil bij de VVH behoren? Hoe luidt de beroepsomschrijving haptotherapeut; welk diploma moet je dan hebben; van welke school; wie krijgt zijn gegeven behandelingen wel van de zorgverzekeraars vergoed en wie niet; wie moet wel BTW betalen en wie niet; wanneer verlaat je het terrein van je oorspronkelijke beroep; wanneer val je onder het tuchtrecht van je oorspronkelijke of nevenberoep en wanneer niet? Het aantal vra-

HC archief
Wim Laumans

gen en maatschappelijke kwetsbaarheden wordt steeds groter. Het Koninklijk Genootschap voor Fysiotherapie (verder: KNGF) heeft herhaaldelijk haptofysiotherapeuten (Naar analogie van *haptopsychotherapeut*. Zie F.Veldman, *Haptonomie, Wetenschap van de affectiviteit*, p.418) veroordeeld, omdat zij niet voldeden aan de ethische beroepsnormen voor fysiotherapeuten. Het tijdschrift *Fysiopraxis* van 10 juni 1993, p.23, verwoordt het standpunt van het KNGF dat haptotherapie niet behoort tot de fysiotherapie. Ook het KNGF geeft geen demarcatiecriterium ter bepaling van de grens fysiotherapie-haptotherapie en kan dit per definitie ook niet. De enigen die dit criterium zouden kunnen ontwikkelen zijn die mensen die door anderen en zichzelf als haptotherapeut beschouwd worden en van oorsprong fysiotherapeut zijn èn tevens zoveel voeling met het vak fysiotherapie hebben dat zij dat verantwoord kunnen en mogen doen. En dan nog geeft dit geen invulling aan 'fysiotherapeutisch werken op haptonomische basis'.

Voor wat betreft het laatste heeft een werkgroep in Rotterdam een Nota 'Fysiotherapie op Haptonomische Basis' uitgebracht die een aanzet tot communicatie kan worden. Mogelijk leidt dit in de toekomst tot een 'landelijke werkgroep haptofysiotherapie' die kan bijdragen aan een goede professionalisering en beroepsbelangenbeharting van fysiotherapeuten die op haptonomische basis werken. Deze zelfstandige werkgroep zou middels een platform in open, communicatieve verbinding kunnen blijven met de NVvH, haar beroepsbelangenbehartiging onderbrengen bij het KNGF en samen met de VVH kunnen zoeken naar het demarcatiecriterium tussen beide en zodoende ook de financiële en ethische problemen verduidelijken en zo mogelijk oplossen.

Samen weet, kan en mag je meer. Samen sta je duidelijk en sterk, ieder in zijn eigen kwaliteiten en beperkingen. Stevig staan doe je op het open, communicatieve platform van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie, schuilen doe je onder de paraplu van je beroepsvereniging. En zo zullen ze misschien als paddestoelen uit de grond schieten: de plukjes haptonomisch werkende artsen, de psychotherapeuten, de verpleegkundigen, de begeleiders in de sport, de maatschappelijk werkenden, de toneelspelers, de viool- en zangpedagogen.....wie heeft eigenlijk ooit een inventarisatie van al die verschillende beroepen gemaakt?

En zo ontwikkelen wij ons verder, al die mensen die op de een of andere manier met haptonomie bezig zijn. Communiceren mòet - en dààr zorgt de NVvH voor.

Mia van Luttervelt.

HC archief
Wim Laumans

advertentie

Ik ben op zoek naar:

Twee PARTNERS (M/V)

om samen een

HAPTONOMIE PRAKTIJK

op te richten

Mijn streven is een praktijk te starten waarin op haptonomische basis gewerkt wordt met therapie, massage en andere vormen van begeleiding (sportbegeleiding, managementtraining). Als locatie denk ik aan de provincie Utrecht. Qua bedrijfsvoering is al het nodige voorwerk verricht (ondernemingsplan, vestigingsonderzoek).

De partners die ik zoek hebben beiden hun eigen deskundigheid en zijn daarnaast ook geraakt door de haptonomie.

Ik zoek één partner die deskundig is in *fysiotherapie* (èn de *haptotherapie* natuurlijk) en één partner met b.v. een achtergrond in *dans en bewegingsexpressie*, die bovendien expert(e) is in: of *verschillende massagetechnieken*, of *verschillende bewegingstherapieën* zoals Mensendieck, Feldenkreis, Alexandertechniek. Mijn achtergrond ligt in de klinische- en organisatiepsychologie.

Beide partners herkennen zich daarnaast in de volgende steekwoorden:

- neemt risico's (persoonlijk, financieel)
- werkt vanuit een visie
- gemak en rust
- bewustzijn
- sport en beweging
- zorgvuldigheid
- commitment aan groei

Als je geïnteresseerd bent, schrijf dan een gemotiveerde brief met c.v. naar Troelstralaan 57 II, 3515 CE Utrecht of bel 030-721797 (Marco Tankink).

HC archief
Wim Laumans

WORKSHOP

ONVOORWAARDELIJKE LIEFDE EN VERGIFFENIS

26 en 27 februari 1994 in Hilversum

(zie boekbespreking van boek Edith Stauffer, HC juni 1992)

Onze geblokkeerde levensenergie vrijmaken om als vrij en liefdevol mens in deze wereld te staan, willen we allemaal. Dat we daartoe moeten vergeven, d.w.z. alle hoop op een beter verleden loslaten, is duidelijk. Alleen hoe...is iets wat we nooit geleerd hebben. Op persoonlijk nivo kan je dat wel willen, maar tegelijker tijd werk je jezelf vaak (ondergronds) tegen door je gehechtheid aan b.v. wraakgevoelens, boosheid of verdriet. De wond dient dan ook op een hoger nivo geheeld te worden dan waarop hij ontstaan is.

Dr. Edith Stauffer bestudeerde de wijsheid en levenshouding van de Essenen en combineerde dit met haar kennis van Psychosynthese. Vandaaruit rijkt zij ons een heel heldere manier aan, een methode om te vergeven. Het *Hoe* dus.

De workshop zal gegeven worden door Willem Glaudemans, trainer Attitudinal Healing en Hanneke Hoekstra-Oving, psychosynthesegids. Medewerking wordt verleend door Mia van Luttervelt, haptofysiotherapeut; alledrie gediplomeerd door Dr. Edith Stauffer. (Dir. Psychosynthesis Int, Cal., USA) Volledige gegevens worden u graag toegestuurd.

Inlichtingen bij Hanneke Hoekstra, tel. 02153-87761

AANBOD/GEVRAAGD

Haptotherapeute i.b.v. het diploma van het I.T.H.
te Berg en Dal zoekt:

werk(ervaring)-vast of vervanging

in een praktijk waar ik particulier kan werken of

werkruimte om te huren/gebruiken

liefst in Utrecht of binnen een straal van 30 km.

Voor meer info:
Resie Flos- 030-516266

HC archief
Wim Laumans

AGENDA 1994

	PLAATS	ACTIVITEIT	TIJD
JANUARI			
20	Vergader en zalencentrum 'Vredenburg 19' Utrecht	Nieuwjaarsborrel	19.00 uur
20	Vergader en zalencentrum 'Vredenburg 19' Utrecht	Lezing door Arnold Cornelis: 'Logica van het gevoel'	20.00 uur aanvang
APRIL			
16	info volgt	Workshop: 'Man en Vrouw in jezelf' en Swingfeest.	info volgt.

Advertenties in Haptonomisch Contact

Er zijn drie formaten mogelijk te weten:

- hele pagina: 10,6 cm breed en 16 cm hoog; kosten: ƒ 120,-
- halve pagina: 10,6 cm breed en 8 cm hoog; kosten: ƒ 85,-

Bovenstaande prijzen zijn de plaatsingskosten en gelden voor **kant en klare, op het goede formaat gezette** advertenties.

Het kan ook zijn dat u alleen tekst hebt of een tekening of logo, dan kan de advertentie door ons worden gezet en betaald u daarvoor ƒ50,- zetkosten per advertentie. (Deze prijs geldt voor eenvoudig zetwerk.)

De redactie behoudt zich het recht voor advertenties te weigeren.

Meer informatie omtrent advertenties is te verkrijgen bij:
Ingrid Ram (Kwarts pers- en produktiebureau)
Jacob Catsstraat 40; 1215 EZ Hilversum; Tel: 035-234355

HC archief
Wim Laumans

Nederlandse Vereniging voor Haptonomie

AANMELDINGSFORMULIER

Naam: man/vrouw

Adres:

Postcode: Plaats:

Beroep:

Opleiding haptonomie afgerond in 19..... te .....

meldt zich aan bij de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie als (s.v.p. aankruisen wat van toepassing is):

O Gewoon lid

O Aspirant lid, studerend aan de opleiding voor Haptonomie te .....

O Belangstellend lid

Dit formulier volledig ingevuld opsturen naar:

Secretariaat van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie
De Otter 29
7414 HZ Deventer

De kosten van het lidmaatschap zijn inclusief toezending van het tijdschrift en bedragen *f* 130,- voor 1993.

Wilt u met betalen wachten totdat u een accept-giro toegestuurd krijgt.

Datum: Handtekening:

HC archief
Wim Laumans

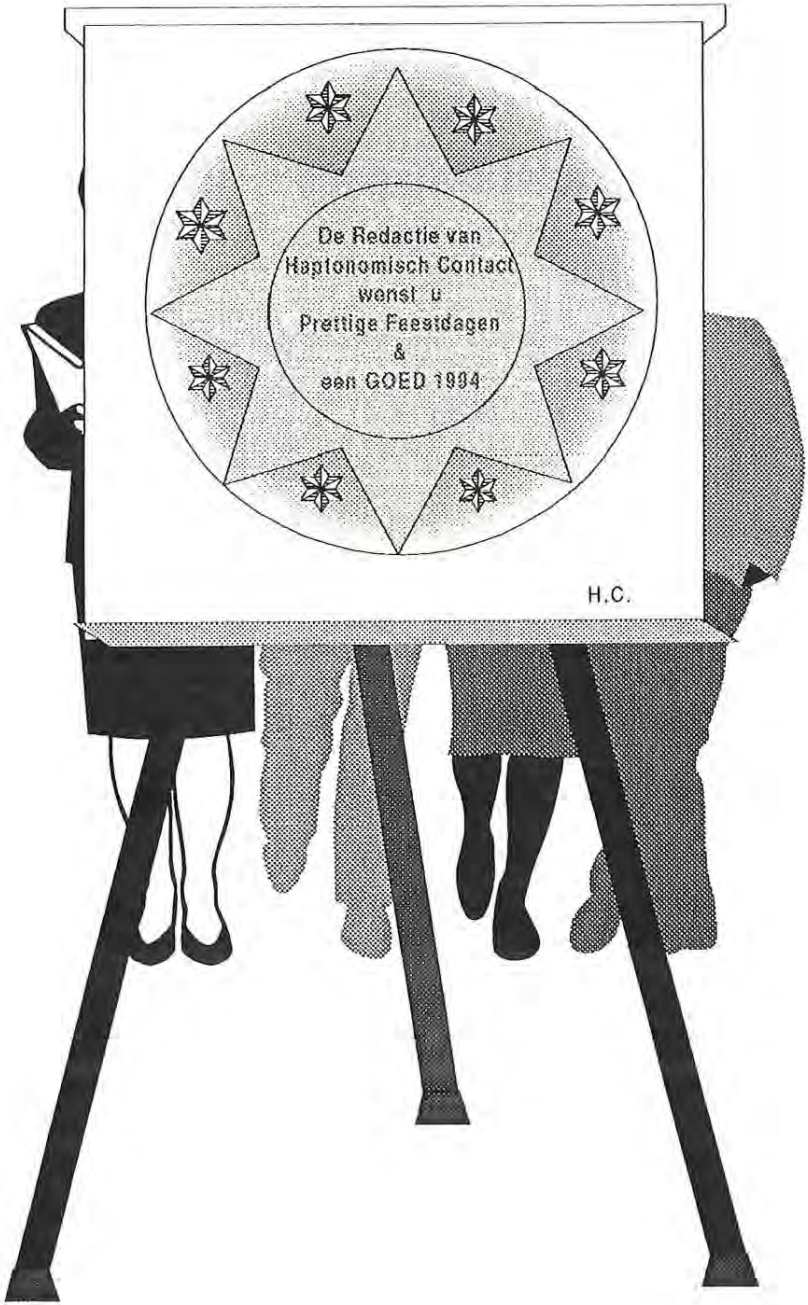

HC archief
Wim Laumans

De **Nederlandse Vereniging voor Haptonomie** stelt zich ten doel de communicatie te bevorderen tussen hen die in de haptonomie zijn geïnteresseerd en/of opgeleid, en dat in de breedst mogelijke zin.

Zij is nadrukkelijk géén beroepsvereniging. Aan het lidmaatschap kunnen geen rechten worden ontleend t.a.v. welke beroepsuitoefening dan ook op het terrein van de haptonomie.

De vereniging tracht haar doel te bereiken door:

a. het bevorderen van onderling contact tussen de leden middels samenkomst in het kader van lezingen, werk-, studie-, ervarings- en gegevensuitwisseling;

b. het bevorderen van de onderlinge communicatie middels woord, beeld en geschrift;

c. het onderhouden van contacten met instellingen die van belang zijn voor het bevorderen van de kennis van en de bekendheid met de haptonomie.

De vereniging kent:

a. gewone leden, met tenminste een voltooide alfa-opleiding zoals van de Academie voor Haptonomie en Kinesionomie of een daaraan gelijkwaardige opleiding;

b. aspirant-leden, d.w.z. mensen die als student zijn ingeschreven bij een opleiding als boven;

c. belangstellende leden, d.w.z. mensen of rechtspersonen die zich als zodanig aanmelden bij het bestuur.

De kosten van het lidmaatschap, (wijzigingen voorbehouden) inclusief de toezending van Haptonomisch Contact bedragen *f* 130,- per jaar. De toegang tot de meeste activiteiten is voor leden gratis.
Voor workshops e.d. wordt een aanvullende bijdrage gevraagd.

Wilt u voor financiële zaken contact opnemen met de penningmeester van de vereniging, Leni Molhoek tel. 03438-12837, voor informatie over de vereniging met het secretariaat (zie onder), voor informatie over advertenties met Ingrid Ram, tel: 035-234355.

Alle correspondentie die niet te maken heeft met het tijdschrift, w.o. adreswijzigingen en aanmeldingen voor het lidmaatschap, opsturen naar:

Secretariaat van de Nederlandse Vereniging voor Haptonomie
De Otter 29; 7414 HZ Deventer; Tel. 05700-43875

HC archief
Wim Laumans